

*Véleménykutatás pedagógusok körében:*

# A gyermekek és az erdő viszonya

*Hajlamosak vagyunk azt hinni, azt hangsúlyozni, hogy a környezeti ártalmak, a természetvédelem, a környezetvédelem csak az utóbbi évtizedekben került a vitatott témák közé. Pedig a bajok gyökerei sokkal régebbiek.*

## Régmúlt és jelen

1864-ben jelent meg George Perkins Marsh – akit a környezetvédelem atyjának tekintenek – *Az ember és a természet* című könyve, melyben azt állítja, hogy történelme során az emberiség nem is egy civilizációt pusztított el. Véleménye szerint az is az ember romboló beavatkozásának következménye, hogy a közkeleti kultúrák megismételhetetlen alkotásai ma édenkert helyett sivatagban állnak. A szerző Platónt is idézi, aki már kétezer éve felpanaszolta, hogy az egykor erdőségekkel borított Attika fűcsomókkal tarkított hegyvidékké vált. Tagadhatatlan tény, hogy a helyzet napjainkban rohamosan romlik, és sokak szerint a környezetét romboló emberiség a veszébe rohan. A hazai környezet jelenlegi állapota és a károsodás folyamata sem előzmény nélküli. A gazdasági szerkezet átalakításakor, valamint működése alatt a környezetvédelemnek nem volt és legtöbb helyen ma sincs lényeges szerepe, így a károk felhalmozódtak, halmozódnak. Gazdaságunk egész eszközrendszerével, infrastruktúrájával és az emberek fogyasztási szokásainak alakításával központi szerepet játszik a természeti környezet további és egyre gyorsuló pusztításában.

Szerencsére ma már egyre többen vannak azon a vélemé-

nyen, hogy környezetromboló viselkedésünk és annak immár globálisan, illetve lokálisan megjelenő káros hatásai reformot, aktív cselekvést tesznek szükségessé.

A gazdaság szereplői közül a vállalatok nagymértékben hozzájárulnak környezetünk állapotához. Fejlődésünket jelentősen befolyásolják a környezetvédelem problémái. Jól példázza ezt a hulladékprobléma (csomagolási előírások), a közlekedés, a mosószerpiac (környezetkímélő mosóporok), a gépkocsi piac (katalizátoros autók), a csomagolóipar (új csomagolási eljárások) és a környezetvédelmi piac (befektetések környezetvédelmi technológiákba).

Napjainkban egy vállalattól nemcsak azt várják az emberek, hogy terméket termeljen vagy szolgáltatást nyújtson, hanem azt is, hogy más módon is hozzájáruljon a társadalom általános jólétéhez. A fogyasztók egyre kevésbé tekintik a gazdálkodókat csupán a termékek vagy szolgáltatások elő-

állításainak, egyre inkább teljes értékű társadalmi szereplőknek. Egy termék kiválasztásánál már nemcsak annak minősége és ára játszik szerepet, hanem a mögötte álló társadalmi (hazai gyártmány), egészségi (biotermék) és környezeti hatások is. Szélesebb értelemben ez túlmutat a terméken, a gyártó cég tevékenysége felé. Mindez a vállalatirányítási és marketingtudományok egyik új vonulatának aktualitását adja. A vállalatoknak egész működésüket kell újrafogalmazniuk ökológiai szempontból, az egyéneknek pedig fogyasztói és vásárlói szokásaikat kell átgondolniuk, ha továbbra is egy lakható bolygón kívánnak élni.

A kilencvenes évek egyik legfontosabb kihívása tehát, hogy a vásárlók döntéseit egy-

”

Történelme során az emberiség nem is egy civilizációt pusztított el.

Az is az ember romboló beavatkozásának következménye, hogy a közkeleti kultúrák megismételhetetlen alkotásai ma édenkert helyett sivatagban állnak.

◆

Gazdaságunk egész eszközrendszerével, infrastruktúrájával és az emberek fogyasztási szokásainak alakításával központi szerepet játszik a természeti környezet további és egyre gyorsuló pusztításában.

”

re inkább az áruk, szolgáltatások környezetbarát jellege határozza meg. Ennek következtében a vállalkozásokkal szemben támasztott legfontosabb elvárás, hogy a környezettel hozzáértően bánjanak.

A kilencvenes évek egyik legfontosabb kihívása tehát, hogy a vásárlók döntéseit egyre inkább az áruk, szolgáltatások környezetbarát jellege határozza meg.

### Feladat és felelősség

Az eddigi kutatások alapján világossá vált, hogy a környezettudatos vásárlói magatartás, a környezetbarát termékek iránti igény kialakítása egyre égetőbbé válik. Úgy gondoljuk, a fogyasztók jövőbeni attitűdjeinek feltárásával lehet magatartásukat úgy változtatni, hogy vásárlásuk során gondoljanak a környezeti preferenciákra, a cégeket pedig meggyőzni arról, hogy működésüket értékeljék át.

Tudatos felvilágosítás, összehangolt kormányzati és társadalmi felelősségvállalás szükséges. Magyarországon az „átlagfogyasztók” ökotudata most van kialakulóban, ennek következtében a hazai cégek most vannak az utolsó pillanatban, hogy korrekt, környezettudatos üzletpolitikát vezessenek be.

A környezettudatos magatartás, a környezetbarát termékek iránti igény kialakítását az óvodától a felsőoktatásig minden oktatási és nevelési szinten szükségyszerűnek tartjuk.

Véleményünk szerint a gyerekek körében nagyon fontos a természet védelmének, tiszteletének és szeretetének kialakítása, mert így módon a felnövekvő generáció számára már természetessé válik a természet védelme, tudatosul az erdők funkciója és a környezetbarát termékek előnyben részesítése.

Úgy véljük, hogy nem a nagyközönséget kell megcélozni a kommunikációval, hanem a véleményvezérek csoportjait kell megszólítani, és így az osztársadalom is elérhető. Az érintett személyek közül kiemelkedő jelentőségűek a pedagógusok.

### Egy kutatás tapasztalatai

A szerzők által nyert Phare CBC- és OTKA-projektek célja a környezetvédő magatartásra nevelés, a kör-

”  
A vállalatoknak egész működésüket kell újrafogalmazniuk ökológiai szempontból, az egyéneknek pedig fogyasztói és vásárlói szokásaikat kell átgondolniuk, ha továbbra is egy lakható bolygón kívánnak élni.

◆  
A környezettudatos magatartás, a környezetbarát termékek iránti igény kialakítását az óvodától a felsőoktatásig minden oktatási és nevelési szinten szükségyszerűnek tartjuk.

”

nyezetvédelem fontosságának tudatosítása a lakosságban a diákságon keresztül, valamint az, hogy az ennek hiányával járó veszélyekre felhívja a figyelmet. Cikkünk a primer kutatási projektet mutatja be.

Pilot-kutatásunkat országos mintán, 130 pedagógus megkérdezésével végeztük (rétegzett, véletlen minta, önkitöltő kérdőívvel).

A kutatást a Nyugat-Magyarországi Egyetem Vezetés-Szervezés Intézet marketing tanszéke, valamint az Arnica Erdei Iskola végezte.

A válaszadók budapesti, kőszegi, ajkai, debreceni, szegedi, békéscsabai, kunszentmiklósi, pécsi, valamint soproni és környéki pedagógusok voltak.

A következő kérdésekre ke-

restük a választ:

- a gyermekek szabadidős tevékenységei;
- a gyermekek erdőbe látogatásának gyakorisága;
- a gyermekek által az erdőben eltöltött idő;
- az erdőbe jutás módja;
- az erdőbe járás „konkurens” szabadidős tevékenységei;
- az erdőben végzett tevékenységek gyakorisága;
- a gyermekek tulajdonságai; a mai kor gyermekeinek imázsprofilja pedagógusszemmel;
- az ökotudat formálásának pedagógusok által ajánlott rendezvényei;
- a gyermekek viszonya a természethez, környezettudatosságuk foka;
- az erdei iskolai témahetek oktatási programba való beilleszthetősége;
- az erdei iskolai témahetek oktatásfejlesztési tevékenységében való tanári aktivitás.

Törekedtünk arra, hogy közel azonos arányban legyenek alsó tagozatosokat tanítók és felső tagozatosokkal foglalkozó pedagógusok a mintában.

Elsőként vizsgáltuk a gyermekek szabadidős tevékenységeit (1. tábla).

Jól látható a táblából, hogy a spontán említésekre hagyatkozó nyitott kérdésekben, amikor is arra kértük a válaszadókat, hogy adják meg a gyermekek által végzett szabadidős tevékenységek százalékos megoszlását, a tévőzés, videózás, valamint a felső tagozatosoknál a számítógépezés hegemoniája rajzolódik ki.

Alsó tagozatosoknál meghatározó tevékenységnek a fentiek mellett a játékot és a sportolást tartják taná-

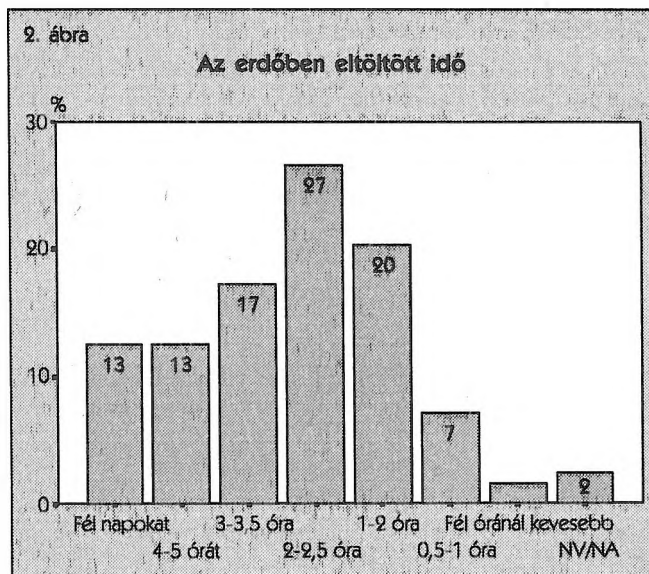
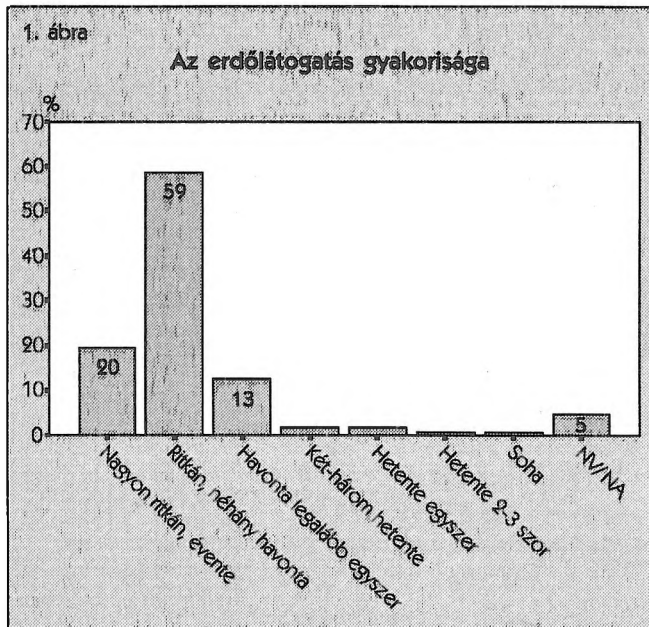
1. tábla		Alsó tagozat (%)	Felső tagozat (%)
1	Tv-nézés	20,4	15,0
2	Videózás	3,1	3,6
3	Számítógép	8,0	20,1
4	Tv + videó	10,0	12,5
5	Tv + számítógép	1,9	2,6
6	Tv + számítógép + videó	2,9	2,7
7	Sport	8,6	11,7
8	Kerékpározás	3,0	2,4
9	Kirándulás, túrázás	2,0	0,9
10	Játék	19,2	2,8
11	Csellengés	1,0	2,9
12	Baráti társaság	0,3	6,8
13	Könyvtári művelődés	0,5	0,6
14	Olvasás	2,6	2,4
15	Kézműves-foglalkozás (szakkör)	2,8	2,6
16	Disco	0,0	2,0
17	McDonald's	0,0	0,4
18	Mozi	0,0	1,4
19	Állás	0,8	0,6
20	Aktív tanulás	2,5	2,8
21	Aktív pihenés	0,2	0,0
22	Családi	0,8	0,1
23	Zenehallgatás	0,4	1,0
24	Játék a szabadban	9,2	1,7
25	Házimunka	0,3	0,1
	Összesen (%)	100,7	99,7

raik. A felsősök körében a sportolást és a barátok szerepét tartják még kiemelkedőnek oktatóik.

A következőkben térjünk rá a fő vizsgálati területre, a gyermekek és a természet, az erdő viszonyára. Ezen belül vizsgáljuk elsősnek az erdőlátogatás gyakoriságát. Az erdőt havonta vagy annál gyakrabban felkeresők a pedagógusok véleménye szerint a gyermekek közel 20%-a, ami véleményünk szerint nem a legkedvezőbb kép, de teljes pesszimizmusra sem ad okot (1. ábra).

A kutatást természetesen a gyermekek körében is tervezük lefolytatni egy 1000 fős mintán, aminek elkészítése után érdekes lesz, majd a pedagógusok véleményeinek és a diákok válaszainak összevetése.

A pedagógusok szerint a gyerekek 70%-a, ha már kimoz-



dul, akkor két óránál többet tölt az erdőben, ami ugyancsak pozitív (2. ábra).

Ezt követően vizsgáltuk a különféle erdei tevékenységek gyakoriságát (2. tábla).

Jól kirajzolódik az evés-ivás preferenciáján túl, hogy játékos módon könnyűszerrel lehet őket természetközelibb lényé formálni. Erdei sétákkal, érdekes programokkal meg lehet és meg is kell fogni a gyerekeket.

Az alsósok és a felső tagozatos korúak között a gyakoriságot illetően kiemelhető, hogy ha a gyakran (4-es kategória) és nagyon gyakran (5-ös kategória) összegződik, akkor komoly

„  
A spontán említésekre hagyatkozó nyitott kérdésekben a tévészés, videózás, valamint a felső tagozatosoknál a számítógépezés hegemoniája rajzolódik ki.  
„



2. tábla  
A tevékenységek átlaga ötfokú skálán

Séta	3,15
Futás	2,25
Virágszedés	2,58
Állatok figyelése	2,66
Növények figyelése	2,63
Kerékpározás	2,75
Játék	3,13
Evés-ivás	3,45
Kutyasétáltatás	2,61
Lovaglás	1,48
Szánkózás, sielés	2,94
1 = soha, 5 = nagyon gyakran	

eltérések a korcsoportoknál csak az állatok és növények figyelésénél, valamint a játéknál mondható ki, ami azt jelenti, hogy az alsósokhoz képest a felsősök aktivitása kisebb ezek tekintetében.

Természetszerüleg ez nem azt jelenti, hogy a felsősök nem szívesen játszanak, hiszen látható, hogy negyedük gyakran vagy nagyon gyakran játszik az erdőben. (3. tábla)

3. tábla

Erdei tevékenységek	Gyakran és nagyon gyakran végzők (%)
Séta	29
Futás	7
Virágszedés	16
Állatok figyelése	15
Növények figyelése	16
Kerékpározás	23
Játék	33
Evés-ivás	43
Kutyasétáltatás	23
Lovaglás	2
Szánkózás, sielés	24

A következőkben vizsgáljuk meg a gyermekek jellemzőit „pedagógusszemmel”, azaz készítsünk imázsprofilról róluk (4. tábla)!

Az adatokból a mai kor gyermekéről nem éppen rózsás kép rajzolódik ki. A felsősökről helyenként határozottan negatív a kép (pl. fokozottabban romboló hajlam és agresszió). Pozitív viszont a természetszeretet viszonylag jó megítélése és a gyermekek nyitottsága.

4. tábla  
A jellemző tulajdonságok átlagai ötfokú skálán

	Képzési forma			
	Alsó tagozat	Felső tagozat	Általánosan képző 9-10. osztály	NV/NA
Emberközponitú	3,28	3,12	3,67	3,33
Nyitott	3,94	3,75	3,67	4,17
Önző	3,68	3,62	3,67	3,50
Kreatív	3,36	3,27	3,33	3,33
Természetszerető	3,56	3,29	3,33	3,50
Romboló hajlamú	2,92	3,23	3,33	2,75
Befelé forduló	2,64	2,69	3,67	2,83
Vidám	4,05	3,96	4,00	4,17
Agresszív	3,25	3,36	3,33	2,83
Közösségi szellemű	3,20	3,11	3,67	3,17
Egoista	3,22	3,30	3,67	2,67
Segítőképző	3,65	3,40	3,00	3,67
1 = nem jellemző, 5 = nagyon jellemző				

A részletes elemzésből kitűnik, hogy a „kicsik” emberközponitúbbak (nagyon jellemző és a jellemző kategóriák összegzése).

Közösségi szellem, nyitottság, kreativitás, vidám-ság, introvertáltság és önzőség tekintetében nincs komoly eltérés a két tagozat között.

A természetszeretetet és a segítőképzőséget illetően újra az alsósokról alakult ki pozitívabb kép. Az erdei iskolák vonatkozásában minél korábbi kezdésre sarkall az eredmény.

5. tábla

Megállapítások	Jellemző és nagyon jellemző kategóriát válaszoló k aránya (%)
A környezetbarát termékeket kedvelik	7
Személyes érintettségük szintje magas a környezeti problémákat illetően	16
Ösztönösen hozzájárulnak a környezeti károk megakadályozásához	18
Érzelmileg erősen kötődnek az erdő élővilágához	51
Kevés információjuk van az erdő oxigéntermelő képességéről	31
Nem ismerik a természeti környezet egészségmegőrző szerepét	26
Jellemző az erdőben való gyűjtögetés	54